

соціальних класів, способу життя, поява різноманітних орієнтацій у єдиному етнічному середовищі викликали відповідні зміни, суперечності, однострійність і незгоду в етнічних колах культури.

Усе це створює душу українців, які славляться працьовитістю, повагою до старших, гумором, благочестям і романтичним характером.

Джерела та література

1. Декрет М. Феномен української ментальності: світоглядні універсалії української нації. *Навчально-науковий інститут прикладного системного аналізу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. 03.12.2014. URL: <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/3.-Dekret-Margaryta.pdf>
2. Кіндратець О. М., Сергієнко Т. І. Особливості формування ідентичності українців в умовах гібридної війни. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. С. 40–46. URL: http://politicus.od.ua/1_2021/6.pdf
3. Стасевська О. А. «Ментальний простір» українського суспільства: філософсько-культурологічний дискурс. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 3. С. 111–120. URL: fil.nlu.edu.ua/article/view/109617/104574
4. Степико М. Т. Передмова. *Українська ідентичність: феномен і засади формування*: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 336 с. С. 4–8. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/Ident-62307.pdf>

Бардіна Алла

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СВІТОГЛЯДУ (ПОСТ)РАДЯНСЬКОГО ТА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ (В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ТА ВПЛИВУ НА НИХ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА)

Ключові слова: *гендерні уявлення, світогляд, юнацький вік, (пост)радянський соціум, український соціум.*

Keywords: *gender perceptions, worldview, youth age, (post)Soviet society, Ukrainian society.*

Гендерні уявлення дітей юнацького віку в сучасному українському соціумі формуються під впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Вагому роль відіграє те, що українське суспільство з часів незалежності певний час перебувало під впливом пострадянських реалій, і це формувало особливості світогляду українських громадян, які сьогодні є батьками нинішнього юнацтва. Відповідно ця розвідка дає змогу окреслити варіації гендерних уявлень дітей юнацького віку сьогодні, виявити фактори, що їх формують, шляхи просвіти громадян.

Відмінності в особистісному спрямуванні сучасного суспільства, порівняно з (пост)радянським періодом, визначаються численними факторами, включно з культурними, соціальними та економічними змінами, що відбулися протягом перших декад ХХІ століття. У сучасності визначено виражений індивідуалізм, коли люди більше орієнтовані на свої власні потреби, цінності та цілі [1, с. 6]. З іншого боку, (пост)радянський період характеризувався колективним спрямуванням,

коли інтереси індивіда підкорялися інтересам колективу чи держави, створюючи стандартизований образ «правильної людини» [6, с. 18]. Самовираження та індивідуальність часто піддавалися пригніченню та засудженню.

Важливий вплив на гендерні уявлення дітей має сімейне середовище. Рольові моделі, якими є батьки, великою мірою формують гендерну ідентичність дітей, а їхній приклад у розподілі обов'язків та взаємодії може визначати гендерні уявлення на майбутнє. Загалом розуміння гендерних аспектів українського соціуму є ключовим для пристосування суспільства та освітніх інституцій до сучасних реалій та сприяє розвитку позитивних гендерних уявлень серед дітей та молоді [2, с. 308].

Культурна різноманітність у сучасності розширюється завдяки глобалізації, що надає доступ до різноманітних культурних впливів та ідентичностей. Сучасний український соціум характеризується руйнуванням традиційних гендерних ролей. Щодо розподілу обов'язків вдома, у (пост)радянський період жінкам надавалася основна відповідальність за господарство та виховання дітей, тоді як чоловік був головним годувальником. Сучасні сім'ї все частіше приймають ідею спільної відповідальності за господарство та виховання, коли розподіл обов'язків стає більш рівним.

Зростає увага до розуміння та прийняття різноманітності гендерних ідентичностей, що може впливати на уявлення дітей про своє місце в суспільстві. Сучасна освіта також спрямована на розвиток гендерної свідомості та рівноправ'я.

Гендерні уявлення та розподіл ролей у суспільстві зазнають суттєвих трансформацій від (пост)радянського періоду до сучасності, відзначаючись культурними та соціальними змінами. У (пост)радянському суспільстві існувала жорстка стандартизація гендерних ролей. Жінки визначалися в основному як матері та господині, тоді як чоловіки виступали як годувальники та захисники сім'ї. Але потрібно зауважити, що статус «господині» або «берегині» є не такий райдужний. О. Кісь виявила за допомогою інтерв'ю, що тодішнє уявлення жінки було ілюзорним із неможливим прагненням стати «ідеальною» у радянські часи, призводячи до розчарувань, мук і болі [6]. На жінок у пострадянський період впливали радянські практики, що усталилися в 1960–70-ті роки: крім домогосподарства і виховання дитини, жінки працювали на виробництві, де нерідко були наявні невідповідні умови для робітниці-матері [3, с. 217–218]. Також під час ідеологізації німецько-радянської війни сформувався гендерне уявлення про чоловіка як «переможця», який не вирішував побутові проблеми і не брав участі у вихованні дітей, але був ідеалом [8, с. 178–179]. Такі чітко визначені ролі були підкреслені й керувалися пропагандою та інституціональними практиками.

У (пост)радянському суспільстві існувало суцільне ділення на «жіночі» та «чоловічі» сфери. Для жінок вибір професії обмежувався галузями освіти, медицини та дитячого виховання. Сучасні жінки мають більше можливостей для вибору професій, активно включаються в різноманітні сфери.

Інституційний вплив варто розглядати у контексті економічних та політичних динамік. Економічна самостійність жінок може допомагати у подоланні гендерних стереотипів та сприяти однаковому ставленню до них у суспільстві. Політичні рішення, спрямовані на підтримку гендерної рівності, формують новий контекст для ставлення до гендерних норм та цінностей.

Масова культура, яка включає рекламу, кіно, музику та інші аспекти сучасного життя, також відіграє вагомий роль у формуванні гендерних уявлень. Важливим аспектом формування гендерних уявлень дітей юнацького віку є вплив глобальних культурних тенденцій через медіа та соціальні мережі на гендерні стереотипи та усвідомлення власної гендерної ідентичності [5, с. 160]. Тому гендерне виховання та критичний аналіз медійного контенту стають важливими аспектами для розвитку гендерної свідомості і формування здорового гендерного світогляду серед дітей та підлітків.

Отже, важливо підкреслити, що формування гендерних уявлень у дітей юнацького віку є процесом, який визначається взаємодією численних факторів. Розуміння та врахування цих аспектів дає змогу ефективніше сприяти формуванню гендерної свідомості і рівноправ'я в українському суспільстві, створюючи умови для розвитку позитивних та інклюзивних гендерних уявлень у новому поколінні [7, с. 65].

Гендерні уявлення формуються в процесі соціалізації та ідентифікації, і вони можуть бути динамічними та змінюватися залежно від життєвого досвіду і взаємодії з різними соціокультурними впливами. У цьому контексті необхідно пам'ятати про важливість розвитку гендерної грамотності. Розширення обговорення гендерних аспектів також викликає необхідність створення і підтримки безпечних та відкритих просторів для діалогу, коли діти можуть вільно висловлювати свої погляди щодо гендерних тем. Це сприяє формуванню відкритого та толерантного суспільства.

Отже, гендерні аспекти світогляду у пострадянському і сучасному українському соціумі є значимим складником його культурної та соціальної динаміки. У пострадянському періоді існували традиційні гендерні стереотипи та ролі, де жінки ототожнювалися як домогосподарки та матері, а чоловіки – як годувальники та захисники. Це визначається не лише суспільними уявленнями, але і державною політикою. Інформаційне середовище для сучасної молоді відзначається свободою вибору, гнучкістю гендерних ролей та можливістю самостійного формування свого світогляду і рольових позицій у суспільстві, на відміну від пострадянських часів. Окрему увагу варто приділяти сімейному інституту, який формує у зв'язку з зовнішніми чинниками модель родини й виховання з поділом обов'язків, які можуть мати дискримінаційний та стереотипний характер.

Джерела та література

1. Васютинський В. О. Психологічна правда про індивідуалізм і колективізм: монографія. Київ, 2016. 150 с.
2. Говорун Т. Гендерна психологія: навч. посібник. Київ: Вид. центр «Академія», 2004. 308 с.
3. Гультяєва М. Повсякдення матері і дитини на сторінках журнальної періодики 1945–1955 рр. *Сіверянський літопис*: науковий журнал. Чернігів, 2019. 255 с.
4. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991 рр.): Українська версія: монографія. Миколаїв, 2019. 41 с.
5. Кікінежді О., Кізь О. Особливості гендерної соціалізації депривованого юнацтва. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 160 с.
6. Кісь О. Образ «жінки-берегині» – фікція. *ZN.ua*. 2019. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/istorik-oksana-kis-vvazhaye-scho-obraz-zhinki-beregini-fikciya-304531.html>

7. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.

8. Тищенко Ю. А. Журнал «Радянська жінка» як джерело до вивчення державної політики в сфері охорони дитинства в УРСР (1965–1985 рр.). *Молодий вчений*. 2016. № 9. С. 176–182.

Турчан Варвара

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина (НКС) України, традиційна культура, звичаї, обряди, традиційні знання та практики, усні традиції.

Keywords: intangible cultural heritage (ICH) of Ukraine, traditional culture, customs, rituals, traditional knowledge and practices, oral traditions.

Нематеріальна культурна спадщина (далі – НКС) України є частиною спільної спадщини людства, потужним засобом національної консолідації та патріотичного виховання, важливим підґрунтям для розвитку національної культури, виразом локальної та національної ідентичності, важливим складником міжнародного іміджу України. Історичне, культурне, політичне, економічне та інше значення НКС важко переоцінити. Водночас цілком очевидними є проблеми збереження та популяризації НКС України на сучасному етапі. Варто зазначити, що НКС України є унікальною та різноманітною, водночас вона є доволі крихкою, насамперед тому, що включає елементи традиційної культури, збереження яких є нетривіальним завданням. Окремі складники НКС постійно втрачаються через вплив різних процесів, зокрема модернізації, глобалізації, війни [4, с. 5]. Зважаючи на цінність та важливість, НКС України потребує належного дослідження, збереження та популяризації.

Зміст НКС, її історичну, культурну та суспільну цінність на міжнародному рівні почали активно обговорювати протягом 1970–1980-х рр. Частково цьому сприяли напрацювання в галузі матеріальної культурної та природної спадщини. Активна міжнародна діяльність з охорони та збереження НКС, системна робота ЮНЕСКО з правової підтримки цього процесу стали поштовхом для активізації державної політики України в галузі збереження НКС. Однак тривалий час адміністративно-правове забезпечення охорони НКС в Україні залишалося слабким, а елементи НКС України досліджувалися спорадично [7, с. 23]. Сьогодні, незважаючи на наявну в Україні нормативно-правову базу охорони НКС, важливим питанням залишається співвідношення правових вимог та програми конкретних дій, спрямованої на дослідження, збереження й популяризацію НКС України. Серед найбільш важливих документів у галузі НКС, імплементованих Україною, варто назвати Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини 2003 р.

Важливим складником охорони НКС є виявлення, облік та моніторинг таких елементів. На практиці це завдання реалізовано шляхом введення міжнародного, національного та регіональних переліків НКС. Варто зазначити, що до міжнародних переліків НКС включено лише 5 елементів від України. Зокрема, до